

SIVILOMBUDET

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN
Postboks 325
1502 MOSS

Vår referanse
2022/2113
2020/3623

Deres referanse
2021/6773

Vår saksbehandler
Mona Keiko Løken

Dato
28.03.2022

Statsforvalterens oppfølging etter besøksrapport fra bofellesskap for personer med utviklingshemning i Drammen kommune

Vi viser til Statsforvalterens svar 7. februar 2022, som kommer i tillegg til svaret 29. september 2021. Tilleggssvaret er gitt på bakgrunn av at Sivilombudet i brev 10. desember ba om en utdyping av hvordan Statsforvalteren arbeider med å følge opp ombudets funn og anbefalinger etter besøk til boliger for personer med utviklingshemning i Drammen kommune.

I det siste svaret har Statsforvalteren redegjort nærmere for sitt kvalitetsforbedringsarbeid på de risikoområdene som ble påpekt i besøksrapporten. Ombudet merker seg at Statsforvalteren har iverksatt tiltak for å bedre sin saksbehandling for å sikre grundige overprøvinger av kommunens tvangsvedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9.

Det går blant annet fram at Statsforvalteren har etablert rutiner for å påse at synspunktene til beboeren og dennes representanter blir forsvarlig utredet og vurdert som ledd i saksbehandlingen, og at eventuelle motforestillinger til tvangstiltaket er tydelig beskrevet i vedtaket. Statsforvalteren erkjenner videre at kommunens tvangsvedtak i for stor grad har blitt godkjent på vilkår uten at saken var tilstrekkelig opplyst. Ifølge Statsforvalteren vil det ikke lenger være aktuelt å godkjenne tvangsvedtak i slike situasjoner. Statsforvalteren er også enig i at uhjemlet tvangsbruk ikke skal forekomme, ikke bare reduseres, og at underkjente tvangsvedtak må følges tettere opp. Det er beskrevet tiltak som skal sikre dette.

Tilpasset opplæring og veiledning av verger

Statsforvalteren har redegjort for hovedpunktene i opplæringsopplegget for verger. Vedlagt var kopi av Statsforvalterens informasjonsskriv til vergene.

Ombudet ser positivt på at Helseavdelingen er representert og involvert i Statsforvalterens opplæringsopplegg, og at vergens oppgaver etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 er tydeliggjort. Vergen har en viktig rolle som representant for personer med utviklingshemning i møtet med forvaltningen. Dette er sentralt for rettssikkerheten til personer som ikke er i stand til å kommunisere egne interesser, og for ivaretagelsen av deres personlige integritet og selvbestemmelse.

Personer med utviklingshemning har generelt dårligere helse enn resten av befolkningen, og opplever betydelige barrierer i å få oppfylt sin rett til nødvendig helsehjelp. Mange utviklingshemmede kan ha ulike vansker med å formidle sine plager og behovet for helseoppfølging. Smertetilstander og sykdom som ikke oppdages og følges opp, kan komme til uttrykk som selvskading og utagerende atferd. Dette øker risikoen for at smerter og sykdomsutvikling møtes med tvang og makt. Som påpekt i rapporten, er det også en utfordring at utviklingshemmede kan motta behandling de i utgangspunktet ikke trenger, men som blir gitt for å lette arbeidsbelastningen eller minske ressursbruken i tjenesten. Dette kan for eksempel være overmedisinering med psykofarmaka som blir brukt for å roe ned beboere med utfordrende atferd.

God helseoppfølging er en forutsetning for å forebygge tvang. Det er derfor sentralt at oppnevnte verger for personer med utviklingshemning får tilpasset opplæring og veiledning slik at vergene blir satt i stand til å ivareta vergehavers interesser på en helhetlig måte innenfor vergeoppdraget. Det betyr at dersom vergemandatet omfatter det personlige området mer generelt, i tillegg til oppgaver etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9, ligger det i vergerollen å påse at beboeren har det tjenestetilbudet som han eller hun har rett på. Vergen må derfor kunne påberope rettigheter etter pasient- og brukerrettighetsloven der oppfyllelsen av disse er mangelfulle, og ellers være kjent med retten til å klage på rettighetsbrudd til Statsforvalteren og muligheten til å anmode om opprettelse av tilsynssak. Disse sidene ved vergeoppdraget bør gå tydelig fram i opplæringen til vergene, og innarbeides i det foreliggende informasjonsskrivet.

Videre bør informasjonen til vergene omfatte en tydeligere beskrivelse av vilkårene for tvangstiltak etter helse- og omsorgstjenesteloven § 9-5 med klargjøringer av viktige forskjeller i hjemmelsgrunnlaget etter henholdsvis bokstav b og c. Disse forskjellene har blant annet betydning for hvilke hensyn og situasjoner som kan begrunne det enkelte tvangstiltak, hvilke utdanningskrav som stilles til de ansattes kompetanse, hvordan personens selvbestemmelse skal vektles i forholdsmessighetsvurderingen og når det er adgang til å benytte skjerming og tvang i forbindelse med opplærings- og treningstiltak. God informasjon om sentrale lovbestemmelser og vilkår for bruk av tvang og makt er en forutsetning for at vergene skal kunne vurdere grunnlaget for en eventuell klage på forvaltningens vedtak.

Opplæring og veiledning av verger som er tilpasset vergeoppdragets innhold, er viktig for at vergene skal kunne fylle den rettssikkerhetsfunksjon som ligger i vergeordningen. Vergene bør av den grunn også gjøres kjent med retten til gratis advokat i klagesak for fylkesnemnda, jf. rettshjelploven § 17 tredje ledd nr. 1, og muligheten til å bringe fylkesnemndas vedtak inn for Sivilombudet som et alternativ til tingretten.

Sivilombudet avslutter besøket

På bakgrunn av Statsforvalterens siste svar hit, er vårt inntrykk at det gjøres et arbeid for å sikre refleksjon over egen praksis, og at det er tatt aktive grep for å håndtere de risikoområdene som er påpekt i rapporten på Statsforvalterens ansvarsområde. Selv om prosessene for kvalitetsforbedring ikke nødvendigvis er slutførte for alle temaer, og i noen

tilfeller kan kreve en kontinuerlig innsats fra Statsforvalterens side, avslutter vi med dette oppfølgingen av besøket til Drammen kommune overfor Statsforvalteren. Et eventuelt nytt besøk vil bli gjennomført dersom Sivilombudet vurderer dette som hensiktsmessig.

For sivilombudet

Helga Fastrup Ervik
avdelingssjef

Mona Keiko Løken
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner, og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Kopi til:

STATENS SIVILRETTSFORVALTNING

Postboks 2105 Vika

0125

OSLO